

Nd. 162. Frumvarp til laga

um vernd barna og ungmenna.

Frá heilbrigðis- og félagsmálanefnd.

I. KAFLI

Inngangur.

1. gr.

Vernd barna og ungmenna tekur yfir:

1. Almennit eftirlit með aðbúð og uppeldi á heimili.
2. Eftirlit með hegðun og háttsemi utan heimilis.
3. Ráðstöfun í vist, í fóstur, til kjörforeldra eða á sérstakar uppeldisstofnanir.
4. Eftirlit með uppeldisstofnunum, svo sem barnahælum, dagheimilum, leikskólum, sumardvalarheimilum, fávitaælum fyrir börn og ungmenni o. s. frv.
5. Eftirlit með börnum og ungmennum, líkamlega, andlega eða siðferðislega miður sín. Koma hér einkum til greina börn og ungmenni, blind, málhólt, fötluð, fávita og á annan hátt vangefin, svo og börn og ungmenni, sem framið hafa lögbrot eða eru á annan hátt á siðferðislegum glapstigum.
6. Vinnuvernd.
7. Eftirlit með skemmtunum.

2. gr.

Starf til verndar börnum og ungmennum rækja samkvæmt lögum þessum: barnaverndarnefndir og barnaverndarráð.

3. gr.

Barnaverndarnefndarmenn og barnaverndarráðsmenn, fulltrúar þessara aðila og annað starfslið á vegum þeirra eru opinberir starfsmenn og hljóta þá vernd, sem slíkum mönnum er tryggð, og bera skyldur samkv. því. Ber þeim að sýna börnum og ungmennum, er þeir fjalla um mál þeirra, alla nærgætni og mega ekki skýra óviðkomandi mönnum frá því, sem þeir verða vísir í starfa sínum um einkamál manna og heimilisháttu.

II. KAFLI

Um barnaverndarnefndir.

4. gr.

Barnaverndarnefnd skal vera í hverjum kaupstað landsins. Utan kaupstaða vinnur skólanefnd störf barnaverndarnefndar og hefur að því leyti réttindi hennar

og skyldur. Þó getur hreppsnefnd eða barnaverndarráð ákveðið, að sérstök barnaverndarnefnd skuli kosin.

5. gr.

Barnaverndarnefnd (skólanefnd) hefur eftirlit með uppeldi og hegðun barna og ungmenna til 16 ára aldurs, svo og eldri ungmenna, ef þau eru líkamlega, andlega eða siðferðislega miður sín, og þá allt að 18 ára aldri.

6. gr.

Bæjarstjórn í kaupstað kýs barnaverndarnefnd, í Reykjavík 7 manna, í öðrum kaupstöðum 5 manna. Ef kjósa skal barnaverndarnefnd utan kaupstaða (sbr. 4. gr.), skal hún skipuð 3 mönnum og valin af hreppsnefnd. Skulu nefndarmenn vera kunnir að grandvarleik og bera sem best skyn á mál þau, sem barnaverndarnefnd fjallar um. Um kjörgengi í barnaverndarnefnd fer eftir sömu reglum og um kjörgengi í bæjarstjórn. Kjósa skal með sama hætti varamenn í barnaverndarnefnd.

7. gr.

Kjörtími barnaverndarnefndar er hinn sami og bæjarstjórnar. Fyrsta kosning samkv. lögum þessum gildir þó einungis, þangað til bæjarstjórnarkosningar fara næst fram.

8. gr.

Það er borgaraskylda að taka kosningu í barnaverndarnefnd. Þó geta skorazt undan kosningu þeir, er átt hafa sæti í nefnd allt síðasta kjörtímabil. Maður eldri en 60 ára getur skorazt undan kosningu fyrir fullt og allt.

Bæjarstjórn (bæjarráð) ákveður þóknun nefndarmanna, enda greiðist kostnaður af nefndarstörfum úr bæjarsjóði.

9. gr.

Barnaverndarnefndarmenn skipta með sér störfum og kjósa formann, varaformann og ritara. Ritari heldur nákvæma fundarbók um störf nefndar og sendir barnaverndarráði skýrslu um þau fyrir miðjan febrúar ár hvert.

10. gr.

Í Reykjavík skal bæjarráð að fengnum tillögum barnaverndarnefndar ráða fulltrúa, er annast skal dagleg störf barnaverndarnefndar í umboði hennar. Skal hann vera kunnáttumaður um uppeldismál.

Barnaverndarnefnd ræður annað starfsfólk að fengnum tillögum fulltrúa og að fenginni heimild bæjarráðs.

Barnaverndarnefnd utan Reykjavíkur er heimilt með samþykki bæjarstjórnar eða hreppsnefndar að ráða sér fulltrúa og annað starfsfólk.

11. gr.

Um störf og starfsháttu fer að öðru leyti eftir IV. kafla þessara laga.

III. KAFLI

Um barnaverndarráð.

12. gr.

Ráðherra skipar barnaverndarráð til 4 ára í senn. Skal það skipað 3 mönnum og eiga heima í Reykjavík. Einn skal skipaður skv. tillögu Prestafélags Íslands, annar samkv. tillögu Sambands íslenskra barnakennara, en hinn þriðja skipar ráðherra án tilnefningar, og er hann formaður ráðsins, en að öðru leyti skiptir ráðið með sér störfum. Á sama hátt skulu skipaðir jafnmargir varamenn. Ritari heldur fundarbók um störf ráðsins. Barnaverndarráðsmaður má ekki veita forstöðu barnahæli né vera í stjórn þess.

Ráðherra ákveður þóknun barnaverndarráðsmanna, og greiðist hún ásamt kostnaði af ráðinu úr ríkissjóði.

Um störf og starfsháttu barnaverndarráðs fer eftir V. kafla þessara laga.

IV. KAFLI

Um störf og starfsháttu barnaverndarnefndar.

13. gr.

Barnaverndarnefnd er ályktunarfær, þegar fullur helmingur nefndarmanna situr fund, enda sé formaður eða varaformaður á fundi. Ef svipta á forráðamenn barns umráðarétti yfir því, þurfa hið fæsta 2 nefndarmenn í 3 manna nefnd, 4 í 5 manna nefnd og 5 í 7 manna nefnd að gjalda ráðstöfuninni jákvæði.

Nú hamlar nauðsyn barnaverndarnefndarmanni fundarsókn, og skal hann þá gera formanni viðvart með fyrirvara, ef unnt er. Boðar þá formaður varamann í hans stað.

14. gr.

Ef bráðan bug þarf að vinda að ráðstöfun, sem ber undir barnaverndarnefnd, getur formaður — eða fulltrúi í umboði hans — framkvæmt hana, en leggja skal málið til fullnaðarákvörðunar fyrir barnaverndarnefnd svo fljótt sem kostur er.

15. gr.

Ef lögfræðingur á ekki sæti í barnaverndarnefnd, er héraðsdómara skylt að veita henni lögfræðilega aðstoð, eftir því sem samrýmist embættisstörfum hans.

16. gr.

Barnaverndarnefnd eða þeim barnaverndarnefndarmönnum, fulltrúa nefndarinnar, starfsmönnum hennar eða öðrum, sem hún kann að fela það sérstaklega, er heimilt að fara á heimili og hæli til rannsóknar á högum barns og ungmennis, taka skýrslur af foreldrum eða forráðamönnum þess og kveðja fyrir sig til yfirheyrslu hvern þann í umdæmi hennar, er um kann að bera. Svo getur hún og krafizt vitnaleiðslu fyrir dómi til skýringar máli.

17. gr.

Barnaverndarnefndir skulu veita hver annarri atbeina til skýringar málum og í framkvæmd hvers konar barnaverndarráðstafana.

18. gr.

Ef opinber starfsmaður verður í starfa sínum var við misfellur á uppeldi og aðbúð barna og ungmenna, er honum skylt að gera barnaverndarnefnd viðvart. Sérstaklega er kennurum, prestum, læknum, ljósmæðrum, hjúkrunarkonum og þeim, sem fara með framfærslumál, skylt að fylgjast eftir föngum með hegðun og uppeldi barna og ungmenna og hafa náð samstarf við barnaverndarnefnd.

Um tilkynningarskyldu annarra manna fer svo sem segir í 46. gr.

19. gr.

Skylt er lögæzlumanni að aðstoða barnaverndarnefndir og gera þeim viðvart, ef hann verður þess vís, að ábótavant sé framferði, uppeldi eða aðbúð barns eða ungmennis.

Ef brot eru framin, sem börn innan 16 ára eru viðriðin, ber lögæzlumanni og dómara þegar í stað að tilkynna það barnaverndarnefnd og veita henni þess kost að fylgjast með rannsókn máls og láta nefndarmenn, fulltrúa eða annan starfsmann vera viðstaddan yfirheyrslu. Getur dómari krafizt þessa, ef honum þykir þörf.

20. gr.

Jafnan skal leita, ef þess er kostur, umsagnar foreldra eða forráðamanna barns eða ungmennis, áður en framkvæmdir eru meiri háttar ráðstafanir, svo sem taka barns af heimili.

21. gr.

Barnaverndarnefnd skal kosta kapps um að fylgjast sem bezt með framferði, uppeldi og aðbúð barna og ungmenna í umdæmi sínu og hafa stöðugt samband við aðra þá aðila, sem stöðu sinnar vegna öðlast vitneskju um þessi efni.

22. gr.

Nú verður barnaverndarnefnd þess vís, að heimilishögum, uppeldisháttum, framferði foreldra, forráðamanna eða annarra heimilismanna, aðbúnaði eða hegðun barns sé ábótavant, og skal hún þá láta málið til sín taka á þann hátt, er bezt þykir við eiga, eftir því sem á stendur.

23. gr.

Ef barn verður munaðarlaust, skal barnaverndarnefnd aðstoða þá, er láta sig hag þess varða, eða hreppsnefnd eða framfærslunefnd við að koma því í fóstur á gott heimili, enda er óheimilt að vista slík börn á öðrum heimilum en þeim, sem barnaverndarnefnd sú, er í hlut á, samþykkir.

24. gr.

Ef fjárhagur foreldra barns eða forráðamanna er svo bágborinn, að það nýtur ekki sómasamlegrar aðbúðar og uppeldis, skal barnaverndarnefnd hlutast til um, að ráðin verði bót á því. Ef barn líður skort vegna örbirgðar, skal barnaverndarnefnd þegar í stað gera nauðsynlegar ráðstafanir til bráðabirgða, og greiðist kostnaður úr bæjar-(sveitar-)sjóði.

Ekki má taka barn af heimili eingöngu vegna örbirgðar foreldra eða forráðamanna.

25. gr.

Nú stafar heilsu barns eða ungmennis hættu af sjúkdómi, er aðrir heimilismenn hafa tekið, eða það er sjúkt og fær ekki viðunandi hjúkrun og læknishjálp, og skal þá barnaverndarnefnd í samráði við heimilislækni gera þær ráðstafanir, sem nauðsynlegar þykja til verndar heilsu barns eða ungmennis.

26. gr.

Nú verður barnaverndarnefnd þess vís, að uppeldi barns eða ungmennis, aðbúnaði eða atlæti er ábótavant vegna hirðuleysis foreldra eða forráðamanna, van-kunnáttu þeirra, andlegra eða siðferðislegra annmarka, líkamlegs eða andlegs heilsuleysis, drykkjuskapar, eiturlyfjanautnar, lauslætis eða annars siðleysis, refsiverðs athæfis o. s. frv., og skal þá barnaverndarnefnd gera viðeigandi ráðstafanir. Kemur þá m. a. til greina að leiðbeina foreldrum og forráðamönnum og áminna þá, skipa heimili eftirlitsmann, eiga hlut að því, að sjúklingi eða annmarkamanni verið komið brott af heimili, eða taka barn af heimili, ef það þykir bezt henta, og má þá fela öðrum foreldravaldið. Ef ungmenni yfir 16 ára á í hlut, skal barnaverndarnefnd fara eftir ákvæðum 31. gr., eftir því sem við á.

Það er borgarakvöð að taka skipun sem eftirlitsmaður heimilis samkvæmt ákvæðum þessarar greinar.

27. gr.

Ef barnaverndarnefnd þykir barni eða ungmenni háski búinn af háttsemi eða framferði heimamanns, svo sem vegna ofdrykkju eða annars ósæmilegs athæfis, en því gæti annars liðið vel á heimilinu, er henni skylt, ef umvandanir og aðrar ráðstafanir koma ekki að haldi, að kæra málið fyrir valdsmanni þeim, er í hlut

á. Er honum þá skylt að gera ráðstöfun, sem tryggi hag barnsins eða ungmennisins að þessu leyti, og í því skyni jafnvel heimilt að víkja manni brott af heimili um stundarsakir eða til frambúðar, ef hann bætir ekki ráð sitt, sbr. 47. gr.

28. gr.

Ef barnaverndarnefnd verður þess vís, að hegðun barns sé ábótavant, svo sem vegna ódælsku og óknytta, slæpingsháttar, flækings, betls, vanrækslu á námi, drykkjuskapar eða annarrar óreglu, lauslætis eða lögbrota, skal barnaverndarnefnd hefjast handa um viðeigandi aðgerðir. Skal hún þá ráðgast um við foreldri eða forráðamenn, áminna barnið og reyna eftir föngum að leiða það á rétta braut. Ef barn er í skóla eða við nám, skal barnaverndarnefnd ráðgast við kennara eða meistara um betrun á hegðun þess, en við dómara, ef um lögbrot er að tefla. Ef nauðsyn þykir bera til, skal barnaverndarnefnd taka barn brott af heimili og fá því góðan samastað á heimili til umsjar eða í vist á hæli eða uppeldisstofnun, enda sé höfð hliðsjón af annmörkum þess, sbr. 26. gr., og skulu þeim, sem við því taka, veittar leiðbeiningar um, hvernig með það skuli fara. Sá, sem tekur við slíku barni, skal ekki láta það frá sér fara án vitundar barnaverndarnefndar á staðnum, né þeirrar, er barninu hefur ráðstafað.

Þegar annmarkabarn eða ungmenni, sbr. 31. gr., er vistað á heimili, skal þess gætt, að á heimilinu séu ekki önnur börn eða ungmenni, sem ætla má, að stafi hætta af sambúð við það.

Jafnframt ákvæðum þessarar greinar skulu haldast ákvæði refsilaga um ráðstöfun vegna lögbrota barna yngri en 15 ára.

Nú verður barn 16 ára á heimili, hæli eða uppeldisstofnun, þar sem barnaverndarnefnd hefur komið því fyrir, og skal þá sú ákvörðun barnaverndarnefndar haldast, þar til hún ákveður annað. Rétt er aðila, þegar hann er orðinn 16 ára, eða lögráðamanni hans að bera málið á ný undir barnaverndarnefnd og barnaverndarráð.

29. gr.

Ef barnaverndarnefnd ráðstafar barni eða ungmenni til dvalar í umdæmi annarrar barnaverndarnefndar, skal hún tilkynna það þeirri barnaverndarnefnd, sem þá ber að fylgjast með högum þess. Jafnframt ber þeirri nefnd skylda til að sjá um, að barnið eða ungmennið skipti ekki um dvalarstað nema með leyfi þeirrar barnaverndarnefndar, er barninu hefur ráðstafað.

30. gr.

Þegar barni er ráðstafað brott af heimili, sbr. 26. og 28. gr., skal leggja áherzlu á, að því sé séð fyrir lögskipaðri fræðslu eða fræðslu við sitt hæfi, ef annmarkabarn á í hlut. Nú er barn fullra 15 ára, og skal þá barnaverndarnefnd leitast við að ráðstafa því til þess starfs eða náms, er bezt svarar til hæfis þess og því má að gagni koma. Kostnaður af þessu greiðist hlutfallslega af rikissjóði og sveitarsjóðum samkv. fræðslulögum, séu foreldrar eða framfærendur ekki aflöguferir.

31. gr.

Ef ungmenni eldra en 16 ára er haldið annmörkum þeim, er í 28. gr. getur, skal barnaverndarnefnd reyna að bæta hegðun og framferði þess með leiðbeiningum og áminningum, viðræðum við venzlafólk, húshændur, kennara, meistara o. s. frv.

Ef ungmenni lætur skipast við áminningar barnaverndarnefndar og fellst á, að því sé komið í vist eða til náms, er barnaverndarnefnd skylt að veita atbeina sinn til þess, enda ráðstafi dómari eða ráðherra ekki á annan veg ungmenni, sem framið hefur lögbrot og eldra er en 15 ára. Jafnframt skulu gilda áfram ákvæði 30. gr. laga nr. 19 1940.

Nú hefur ungmenni lokið vist, sem því hefur verið fengin samkvæmt ákvæðum þessara laga, og skal þá barnaverndarnefnd sú, sem í hlut á, veita því atbeina sinn til þess að komast í vist, í atvinnu eða til náms við þess hæfi.

32. gr.

Áður en ættleiðingarleyfi er veitt, skal ráðherra leita umsagnar barnaverndarnefndar.

33. gr.

Rétt er barnaverndarnefnd að halda skrá um þau börn og ungmenni, sem sérstök ástæða er til að fylgjast með högum þeirra vegna umkomuleysis eða annmarka. Skyld er nefndinni að hafa eftirlit með slíkum börnunum, svo og þeim börnunum, sem ekki njóta umsjónar nema annars foreldris eða hvorugs, og má hún setja slíkum börnum eftirlitsmann, sem sé trúnaðarmaður hennar.

34. gr.

Ef barnaverndarnefnd kemst að raun um, að þeir, sem hafa á vegum sínum fósturbarn eða tókubarn, vanræki uppeldi þess, atlæti eða aðbúnað, þá er henni auk annarra ráðstafana, er lög leyfa, heimilt að leggja bann við, að þeir taki vandalaus börn framvegis.

35. gr.

Áður en ráðherra veitir heimild til stofnunar eða rekstrar barnahælis eða annarrar uppeldisstofnunar, skal hann leita umsagnar barnaverndarráðs. Ekki má fela forstöðu slíks hælis eða stofnunar öðrum en þeim, sem barnaverndarnefnd sú, er í hlut á, telur þar til hæfa, eða barnaverndarráð, ef hæli er ætlað til viðtöku börnum eða ungmennum hvaðanæva af landinu.

Barnaverndarnefnd ber að hafa eftirlit með barnahælum og uppeldisstofnunum í umdæmi sínu og fylgjast með högum og aðbúð barna þar. Skal hún jafnan fylgjast með, hvað verður um börn, sem tekin eru af slíkum hælum, og samþykkja þá staði, sem þau fara til, ef ekki er um að ræða heimili beggja foreldra. Skal hún gæta þess vandlega, að ekki séu rekin í umdæmi hennar önnur hæli eða stofnanir en þær, sem hlotið hafa löggildingu lögum samkvæmt.

Ef meðferð barns á barnahæli eða uppeldisstofnun er óhæfileg eða rekstri slíks hælis eða stofnunar á annan hátt ábótavant, skal barnaverndarnefnd með leiðbeiningum og áminningum leitast við að bæta úr því, sem áfátt er. En komi það ekki að haldi, skal hún leggja málið fyrir barnaverndarráð. Ef barnaverndarráð fær eigi úr bætt, getur það svipt forstöðumann starfanum og ráðherra svipt hæli eða stofnun rétti til rekstrar áfram að fengnum tillögum barnaverndarráðs og barnaverndarnefndar. Bera má mál þessi undir dómstóla, en ekki frestar það framkvæmd úrskurðar barnaverndarráðs eða ráðherra.

36. gr.

Áður en ráðstafað er samkvæmt lögum þessum barni eða ungmenni, sem er líkamlega, andlega eða siðferðislega miður sín, sbr. 5. tölul. 1. gr., skal barnaverndarnefnd eða barnaverndarráð, ef unnt er, láta kunnáttumann rannsaka barnið eða ungmennið og segja til, hvernig með skuli fara.

Ríkisstjórn skal í þessu skyni setja á stofn og reka athugunarstöð eða stöðvar að fengnum tillögum barnaverndarráðs. Þar, sem athugunarstöð er sett, skal leita umsagnar viðkomandi barnaverndarnefndar um stað, stærð og fyrirkomulag. Á athugunarstöð skulu barnaverndarnefndir hvaðanæva af landinu eiga kost á að vista til bráðabirgða börn og ungmenni, sem framið hafa lögbrot eða eru á annan hátt á siðferðislegum glapstígum, og önnur börn, sem skyndilegfa þarf að ráðstafa um stuttan tíma, unz athugun þeirra er lokið og þeim ráðstafað til framhúðar.

Ráðherra setur reglugerð um starfsháttu þessarar stöðvar í samráði við barnaverndarráð.

37. gr.

Ríkisstjórninni er skylt að setja á stofn og reka hæli, þar sem vistuð skulu börn og ungmenni, sem framið hafa lögbrot eða eru á annan hátt á glapstígum. Skulu hæli þessi vera a. m. k. tvö, annað handa stúlkum, en hitt handa piltum. Ráðherra setur reglur um vist barna og ungmenna á hælum þessum, fræðslu, uppeldi og aga þar.

Um greiðslur fyrir börn og ungmenni á hælum þessum og öðrum hælum og stofnunum handa börnum og ungmennum, sem í 35 gr. getur, fer skv. lögum nr. 78 1936. Þegar leitað er samninga um vist á slíkum hælum, skal það gert í samráði við barnaverndarráð.

38. gr.

Rétt er barnaverndarnefnd að leita í samráði við oddvita eða framfærslu-nefnd samninga um meðlag með barni eða ungmenni, sem ráðstafað er samkvæmt lögum þessum gegn meðlagi. Ágreiningi má skjóta til hreppsnefndar eða bæjarstjórnar (bæjarráðs), er skal tafarlaust leggja úrskurð á málið. Skjóta má úrskurði sveitarstjórnar til æðra stjórnvalds.

Þá er barni eða ungmenni er ráðstafað svo sem nú var sagt, skal framfæranda skylt, eftir því sem hann er megnugur, að bera kostnað af því. Nú telur framfær- andi sér kostnað um megn, og skal þá valdsmaður sá, sem í hlut á, kveða upp úr- skurð um meðlagsskyldu, er hann hefur rannsakað efni og ástæður aðila. Má skjóta þeim úrskurði til ráðherra.

Að öðru greiðist kostnaður úr sveitarsjóði, sbr. þó 37. gr. þessara laga.

39. gr.

Barnaverndarnefnd skal hafa eftirlit með því, að barni eða ungmenni sé ekki ofþjakað við þunga eða óholla vinnu, með löngum vinnutíma, vökum eða óreglu- legum vinnuháttum. Ekki má ráða barn yngra en 15 ára til vinnu í verksmiðju, enda hafi það lokið fullnaðarprófi barnafræðslu eða burtfararprófi. Sama gildir um ráðningu barns til vinnu á skipi. Til iðnaðarnáms má ekki ráða barn yngra en 16 ára. Rétt er ráðherra að setja reglugerðir, er taki yfir landið í heild, ef við á, en annars einstök umdæmi, þar sem nánar er kveðið á um aldur barna til vinnu í til- tekinni starfsgrein, hvíld, vinnutíma, aðbúð, orlof og önnur vinnuskilyrði barna og ungmenna í tilteknum starfsgreinum og við tiltekin störf starfsgreinar.

Rétt er, að ákvæði reglugerða um vinnuvernd barna og ungmenna taki m. a. yfir: vernd sendisveina í starfa, þar á meðal útbúnað flutningatækja þeirra; tak- mörkun á blaðasölu barna og ungmenna og annarri verzlunarstarfsemi þeirra; starfa barna og ungmenna í veitingahúsum og opinberum skemmtistöðum og þátttöku þeirra í opinberri skemmtistarfsemi.

Brot gegn ákvæðum greinar þessarar, svo og brot gegn ákvæðum reglugerða, er settar eru samkvæmt henni, varðar sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að 3 árum. Auk refsingar má svipta mann réttindum samkv. almennum hegningarlögum, ef miklar sakir eru.

40. gr.

Barnaverndarnefnd skal vinna gegn áfengisneyzlu barna og ungmenna og að- stoða í því efni áfengisvarnarnefnd í umdæmi sínu.

41. gr.

Barnaverndarnefnd er skylt að hafa í umdæmi sínu eftirlit með kvikmynda- sýningum, leiksýningum og öðrum opinberum sýningum. Er þeim, sem veita slík- um sýningum forstöðu, skylt að veita barnaverndarnefnd kost á því að kynna sér efni sýningar á undan almenningi. Ef barnaverndarnefnd telur sýningu skaðsam- lega eða óholla sálarlífi barna, getur hún bannað, að börn innan ákveðins aldurs

fái aðgang að henni. Skulu þá forstöðumenn sýningar geta þess á sinn kostnað í auglýsingum um hana.

Í Reykjavík — og víðar, ef þörf gerist, — er ráðherra heimilt að skipa eftirlitsmann kvikmynda og annan til vara að fengnum tillögum barnaverndarráðs. Annast hann skoðun allra kvikmynda, sem þar eru sýndar, og úrskurðar um þær með sama hætti og áður segir um barnaverndarnefnd. Úrskurð sinn stimplar eftirlitsmaður á seðil, er fylgir hverri mynd, og gildir úrskurðurinn um þá mynd, hvar sem er á landinu. Kvikmyndahús greiðir eftirlitsmanni eða varaeftirlitsmanni (barnaverndarnefndarmanni, sbr. 1. mgr.) þóknun þá, er ráðherra ákveður fyrir hverja mynd.

Ef forstöðumaður brýtur gegn reglum, sem honum eru settar samkv. ákvæðum greinar þessarar, varðar það sektum eða varðhaldi allt að 4 mánuðum, nema þyngri refsing liggja við að lögum.

42. gr.

Rétt er að setja með reglugerð ákvæði til verndar börnum og ungmennum gegn siðspillandi áhrifum, vondum fordæmum og freistingum.

Rétt er að takmarka í reglugerð útivistir barna og ungmenna á kvöldum og nóttum, ferðir út í skip og banna þeim aðgang að opinberum knattþórstöfum og öðrum skemmtistöðum, sem eru ekki við barna og ungmenna hæfi.

Í reglugerð má leggja bann við starfa kvenna innan 18 ára á veitingahúsum og skemmtistöðum, þar sem ætla má, að siðferði þeirra sé sérstök hætta búin.

Rétt er að takmarka í reglugerð heimild manna til að fela börnum og ungmennum fjárhæðir í vörzlu eða til umráða og hafa tiltekin verzlunarviðskipti við börn.

Brot gegn ákvæðum reglugerðar, sem sett er samkv. grein þessari, varðar sömu viðurlögum og brot gegn ákvæðum 39. gr.

43. gr.

Ef maður viðhefur í návist barns eða ungmennis ósiðlegt, ruddalegt eða ósæmilegt orðbragð eða athæfi, ertir það eða dregur dár að því eða særir það á ósæmilegan hátt eða beitir það refsingum, ógnunum eða hótunum og slikt orðbragð eða athafnir má telja því skaðsamlegar andlega eða líkamlega, þá varðar það sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að 3 árum.

44. gr.

Ef maður leiðir barn eða ungmenni allt að 18 ára á hættulega siðferðislega glapstigu, varðar það sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að 4 árum.

Það varðar sektum, varðhaldi eða fangelsi, ef maður verður áskynja um brot samkvæmt 1. mgr. og lætur ógert að afstýra því, ef honum er það fært, eða gera hlutaðeigandi lögæzlumanni eða barnaverndarnefnd viðvart.

45. gr.

Ef foreldrar, forráðamenn, forstöðumaður eða starfsmaður barnahælis eða uppeldisstofnunar, kennari, meistari eða aðrir, sem forsjá barna og ungmennis allt að 18 ára er falin, leiða það á siðferðislega glapstigu, misbjóða því eða vanrækja á annan hátt uppeldi þess svo mjög, að líkamlegri eða andlegri heilsu þess eða þroska sé mikil hætta búin, þá varðar það refsingu samkv. 191 gr. laga nr. 19 1940. Þegar maður er dæmdur til refsingar eftir grein þessari, má beita hann ákvæðum 64., 65. og 68. gr. sömu laga.

46. gr.

Hver, sem verður þess vís, að foreldrar, forráðamenn, kennari, meistari eða aðrir þeir, sem forsjá barns eða ungmennis er falin, leiða það á siðferðislega

glapstigu, misbjóða því eða vanrækja á annan hátt uppeldi þess svo mjög, að líkamlegri eða andlegri heilsu þess eða þroska sé mikil hættu búin, skal skyldur að tilkynna það barnaverndarnefnd, þar sem barnið er.

Vanræksla í þessu efni varðar sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að tveim árum. Refsimál skal því aðeins höfða, að barnaverndarnefnd sú, er hlut á að að máli, eða barnaverndarráð krefjist þess.

Annars er hverjum manni rétt að gera barnaverndarnefnd viðvart um hvert það tilvik, sem telja má, að barnaverndarnefnd eigi að láta sig skipta.

47. gr.

Það varðar mann sektum eða varðhaldi allt að 3 mánuðum, ef hann heim-sækir gegn forboði barnaverndarnefndar, barnaverndarráðs eða dómara barn eða ungmenni, sem ráðstafað hefur verið samkvæmt lögum þessum eða almennum hegningarlögum. Hver, sem á brott nemur barn eða ungmenni, er ráðstafað hefur verið samkvæmt lögum þessum, tælir það til brotthlaups, leynir því eða aðstoðar það við að strjúka, skal sæta sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að 2 árum.

Sömu refsingar varðar það mann, ef hann óhlýðnast úrskurði valdsmanns að vikja brott af heimili samkv. 27. gr. eða sækir á heimili, eftir að honum hefur verið vikið þaðan. Beita má hér ákvæðum 64. og 65. gr. laga nr. 19 1940.

Hver, sem annars tálmar rannsókn eða framkvæmd, sem fram á að fara samkvæmt lögum þessum, gefur ranga eða villandi skýrslu þeim, sem slíka rannsókn eða framkvæmd á að annast, eða hlýðir ekki því, sem lagt er fyrir hann samkvæmt heimild í lögum, skal sæta sektum eða varðhaldi allt að 4 mánuðum, enda varði brotið ekki þyngri refsingu samkvæmt ákvæðum þessara laga eða annarra.

V. KAFLI

Um störf og starfsháttu barnaverndarráðs.

48. gr.

Barnaverndarráð er ályktunarfært, ef allir ráðsmenn sitja fund og tveir þeirra fylgjast að máli.

Nú hamlar nauðsyn barnaverndarráðsmanni fundarsókn, og skal hann þá gera formanni viðvart með fyrirvara, ef unnt er. Boðar þá formaður varamann í hans stað.

49. gr.

Hlutverk barnaverndarráðs er að hafa yfirumsjón starfa allra barnaverndarnefnda á landinu. Skal það veita barnaverndarnefndum hvers konar leiðbeiningar um starfa þeirra, skilning á lagaákvæðum, er þær varða, o. s. frv.

50. gr.

Nú verður barnaverndarráð þess víst, að barnaverndarnefnd rækir ekki störf þau, sem henni eru falin í lögum, og skal barnaverndarráð þá krefja hana skýrslu og halda henni til að rækja skyldu sína.

51. gr.

Ef barnaverndarráði þykir ástæða til, getur það tekið mál í umdæmi barnaverndarnefndar til meðferðar, hvort sem hún hefur áður um fjallað eða ekki. Fer um tilhögun þeirrar rannsóknar, eftir því sem við á, á sama hátt sem um starfa barnaverndarnefnda.

52. gr.

Barnaverndarráð heimtir ársskýrslur frá barnaverndarnefndum og gefur út útdrátt úr þeim ásamt skýrslu um störf sín ekki sjaldnar en annað hvert ár. Ráð-

herra getur að fengnum tillögum barnaverndarráðs beitt dagsektum, 5—20 kr. á dag, ef barnaverndarnefnd vanrækir að standa skil á fyrirskipuðum skýrslum.

53. gr.

Barnaverndarráð hefur yfirumsjón allra barnahæla og uppeldisstofnana á landinu og beint eftirlit með hælum þeim og uppeldisstofnunum, sem ætluð eru til viðtöku börnum og unglingum hvaðanæva af landinu. Skal það fela einum ráðsmanna eða sérstökum fulltrúa að vitja til eftirlits hvers hælis eða stofnunar svo oft sem þurfa þykir og eigi sjaldnar en einu sinni á ári. Er forráðamanni þeirrar stofnunar, er í hlut á, skylt að greiða fyrir eftirliti og veita eftirlitsmanni færi á að rannsaka börn og ungmenni, sem þar eru vistuð, húsakynni þeirra, þrif, heilsufar, eldi, aðbúnað og þroska, veita honum aðgang að skýrslum, bókum og reikningum stofnunarinnar o. s. frv.

Tálmanir gegn framkvæmd eftirlits varða refsingu að lögum, sbr. 3. gr. og 47. gr., 3. mgr.

54. gr.

Aðili, er ráðstöfun barnaverndarnefndar varðar hagsmuni hans, getur borið málið undir barnaverndarráð, og er því skylt að taka málið til skjótrar meðferðar og úrlausnar. Slík áfrýjun frestar ekki framkvæmd ráðstöfunar barnaverndarnefndar.

VI. KAFLI

Niðurlagsákvæði.

55. gr.

Mál samkvæmt 44., 45. og 46. gr. þessara laga skulu rekin að hætti opinberra mála.

56. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi, og eru þá úr gildi numin lög nr. 43 23. júní 1932, um barnavernd, lög nr. 76 19. júní 1933, um breyting á þeim lögum, lög nr. 62 4. júlí 1942, um eftirlit með ungmennum o. fl., og önnur þau lög, er fara í bág við þessi lög.

Greinargerð.

Frumvarpið er upphaflega samið af stjórnskipaðri nefnd. Í henni áttu sæti þeir Gissur Bergsteinsson hæstaréttardómari, dr. Símon Jóh. Ágústsson uppeldisfræðingur og Vilmundur Jónsson landlæknir.

Í athugasemdum nefndarinnar við frumvarpið segir m. a.:

„Áður en lög nr. 43 frá 1932 voru sett, voru engin heildarlög um barnavernd hér á landi, en í ýmsum lögum voru ákvæði, sem vörðuðu forráð yfir börnum og meðferð þeirra, sbr. tilskipun 3. júní 1746, um húsaátt á Íslandi, lög nr. 46 1921, um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna, lög nr. 57 1921, um afstöðu foreldra til skilgetinna barna, lög nr. 39 1921, um stofnun og slit hjúskapar, sem kveða á um rétt barna, er foreldrar slíta hjúskap. Þá má geta laga nr. 39 1907, um skil-orðsbundna hegningardóma og hegningu barna og unglunga, en lög þessi hafa nú verið afnumin með lögum nr. 19 1940, sem hafa samsvarandi ákvæði. Enn má greina fátækralög, nr. 43 1927, sem geymdu ýmis barnaverndarákvæði, en nú eru í þeirra stað komin framfærslulög, nr. 52 1940. Í lögum um iðnaðarnám, nr. 11 1927, nú nr. 100 1938, hjúalögum, nr. 22 1928, sjómannaögum, nr. 41 1930, og lögum um verzlunarnám, nr. 45 1909, eru ákvæði til verndar börnum og ungmennum í vist og starfi. Þá eru í lögreglusamþykktum ýmis ákvæði, sem varða sérstaklega eftirlit með börnum og ungmennum.

Með lögum nr. 76 1933 voru gerðir nokkrir viðaukar og breytingar á áður-nefndum lögum um barnavernd, nr. 43 1932. Loks var með bráðabirgðalögum nr.

122 1941 kveðið sérstaklega á um eftirlit með ungmennum allt að 20 ára aldri og settur á stofn sérstakur ungmennadómur til að dæma mál út af lögbrotum og öðru misferli ungmenna. Bráðabirgðalög þessi voru staðfest með lögum nr. 62 1942, þó þannig, að ungmennadómur dæmdi einungis mál þeirra, sem brotlegir urðu fyrir 18. ára aldur.

Barnaverndarnefndir hafa nú starfað hér á landi í tíu ár. Á þessu tímabili hafa bæir vaxið ört vegna innflutnings manna þangað úr sveitum landsins. Jafnframt hafa lögbrot barna og ungmenna og annað misferli þeirra aukizt, enda hafa ýmis uppeldismistök, t. d. eftirlitsleysi, miklu alvarlegri afleiðingar fyrir siðferði barna í þéttbýli en í dreifbýli. Við þetta bætist svo siðferðishætta sú, sem börnum og ungmennum, einkum telpum, stafar nú sem stendur af fjölmennu erlendu setuliði í Reykjavík og víða annars staðar. Af þessum ástæðum hafa störf barnaverndarnefnda aukizt mjög í öllum kaupstöðum landsins, og hafa þær látið ýmis uppeldismál til sín taka, eins og ráða má t. d. af því, að ekki hafa færri en 13 sveitarfélög sett og fengið staðfestar reglugerðir um barnavernd. Þessi sveitarfélög eru: Reykjavík, Hafnarfjörður, Akranes, Borgarnes, Hvammstangi, Sauðárkrúkur, Siglufjörður, Ólafsfjörður, Dalvík, Akureyri, Seyðisfjörður, Neskaupstaður og Vestmannaeyjar. Vafalaust hafa þessar aðgerðir komið að nokkru gagni.

Starf barnaverndarnefndar Reykjavíkur er, sem vænta má, langumsvifamest. Vaxa verkefni hennar sífellt og verða æ fjölpættari vegna breyttra þjóðfélagshátta og uppeldisskilyrða, sem hér verða ekki nánar rakin. Barnaverndarnefnd Reykjavíkur tekur árlega til meðferðar fjölda mála, sem varða börn og ungmenni, sakir lögbrota þeirra og annars misferlis, margvíslegrar vanrækslu og ágalla á uppeldi þeirra í heimahúsum, óhollra áhrifa utan heimilis og freistinga, sem leiða þau á siðferðislega glapstigu. Nefndin hefur nú skrifstofu, sem er opin daglega, og leita menn þangað með málefni sín. Hjúkrunarkona, sem nefndin hefur í þjónustu sinni, hefur eftirlit með uppeldi og aðbúð barna og lætur heimilum í té margs konar hjálp og aðstoð. Sérfróður maður annast rannsókn á börnum og ungmennum og veitir foreldrum leiðbeiningar um uppeldi þeirra og meðferð. Nýlega var komið á fót eftirliti með hegðun barna og ungmenna, sem sérstakt lögreglulið annast. Er eftirlitsstarf þetta í nánnum tengslum við barnaverndarnefnd Reykjavíkur og hefur bækistöð í sama húsi og hún. Jafnframt réð barnaverndarnefnd Reykjavíkur fulltrúa til að annast dagleg störf nefndarinnar í umboði hennar. Af þessum staðreyndum má ráða, hve starf til verndar börnum og ungmennum í Reykjavík hefur aukizt mjög hin síðustu ár. Má gera ráð fyrir, að eftir ófriðinn verði verkefni þó enn meiri, einkum að því er tekur til þilta. Verður þeim sérstök hættu búin, ef atvinnuleysi steðjar að eftir þá fjárveltu, sem nú er.

Með því að skorta hefur þótt á, eins og áður er að vikið, að lög nr. 43 1932, um barnavernd, væru nógu rækileg, og ástæða þótti auk þess til að samræma þau ákvæðum laga nr. 62 1942, um eftirlit með ungmennum o. fl., hefur ríkisstjórnin hlutazt til um, að lagafrumvarp þetta væri samið. Hefur þetta frumvarp margs konar ákvæði að geyma, sem ekki eru í eldri lögum. Við samningu þess hefur verið stuðzt við reynslu þá, sem fengizt hefur við framkvæmd barnaverndar undanfarinn áratug, og að nokkru við erlend lög, og loks hafa höfundar frumvarpsins leitazt við að setja sér fyrir sjónir ýmis tilvik, sem fyrir kunna að koma og helzt krefjast úrlausnar við framkvæmd þessarar löggjafar.

Við lestur þessa frumvarps verða menn einkum að hafa í huga það, sem hér segir: Samkvæmt 14. gr. laga nr. 19 1940 skal manni eigi refsað fyrir verknað, sem hann hefur framið áður en hann varð 15 ára. Gagnvart yngri mönnum verður að beita uppeldisráðstöfunum, svo sem nánar greinir í frumvarpinu og 267. gr. laga nr. 19 1940, og gagnvart ungmennum 15—18 ára getur einnig komið til álita að beita sams konar aðgerðum í stað refsingar. Samkvæmt 2. gr. laga nr. 60 1917 verður maður sjálfráða 16 ára. Ræður hann því verustað sínum og er ekki lengur háður valdi foreldra sinna eða forráðamanna um annað en fé sitt. Rétt hefur því

þótt að svipta ekki sjálfráða mann frjálsræði sínu nema með dómsathöfn, sbr. þó 30. gr. laga nr. 19 1940.“

Um einstakar greinar frumvarpsins segja höfundar þess m. a.:

„Um 3. gr. Rétt þykir að taka fram, að starfsmenn þeir, sem greinin getur um, séu opinberir starfsmenn.“

Um 5. gr. Hér skal á það minnt, að barnaverndarnefnd hefur ekki ráðstöfunarrétt á ungmenni eldra en 16 ára, þó að andlega miður sín sé, nema það hafi verið svipt sjálfræði. En vald hefur hún til að fara á heimili, athuga slíkt ungmenni og fylgjast með liðan þess og aðbúð. Gera má og ráð fyrir, að aðstoð barnaverndarnefndar til líknar og umönnunar fávítum og öðrum ungmönnum andlega miður sín verði almennt vel þegin af aðilum. Í þessu sambandi þykir ástæða til að benda á, að ákvæði laga nr. 60 1917 um sviptingu sjálfræðis og fjárræðis eru mjög ófullkomin. Þannig vantar í löginn ákvæði um, hverjir eigi að hefjast handa um sviptingu sjálfræðis manns og hvaða meðferð mál skuli hlíta í héraði. Auk þess eiga ákvæði laganna ekki alls kostar við, þegar fávítar, geðveikir menn, ofdrykkjumenn og eiturlyfjaneytendur eiga í hlut.

Um 39. gr. (nú 37. gr.). Ætlazt er til, að um greiðslur fyrir vist barna og ungmenna á þessum hælum og öðrum hælum fari samkvæmt lögum nr. 78 1936, um ríkisframfærslu sjúkra manna og örkuþla. Fyrir úrskurðuð styrkhæf börn og ungmenni yrðu þá greiddir úr ríkissjóði $\frac{1}{2}$ hlutar vistgjaldsins, en $\frac{1}{5}$ hluta ber aðila sjálfum að greiða, nema hann bíði við það tilfinnanlegt tjón á efnahag sínum, en þá greiðist þessi hluti úr sjóði framfærsluveitar hans.

Um 40. gr. (nú 38. gr.). Oft munu börn og ungmenni, sem ráðstafað er samkvæmt barnaverndarlögum, vera á einhvern hátt miður sín, og má því gera ráð fyrir, að meðalmeðlag nægi oft ekki þeim til framfærslu. Er því ákvæði 14. gr. laga nr. 43 1932 starfi barnaverndarnefnda til trafala. Tilætlunin með 40. gr. frumvarpsins er að tryggja samvinnu barnaverndarnefndar og hreppsnefndar (framfærslunefndar) um vistun barna og ungmenna og ákvörðun meðlags með þeim.

Um 41. gr. (nú 39. gr.). Grein þessi fjallar um vinnuvernd barna og ungmenna. Erfitt þótti að setja almenn lagaákvæði um þessi efni, með því að staðhættir og vinnuhættir eru að mörgu leyti ólíkir hér á landi.

Um 47. gr. (nú 42. gr.). Athygli skal vakin á því, að þegar hafa verið sett í ýmsar lögreglusamþykktir ákvæði, sem miða að sama marki og ákvæði tveggja fyrstu málsgreina þessarar greinar. En rétt þótti engu að síður að minna á þessi ákvæði hér til glegggra yfirlits.

Um 48.—50. gr. (nú 43.—45. gr.). Refsiákvæði greina þessara eru sett til aukinnar verndar barna og ungmenna, einkum siðferði þeirra, og er ætlazt til, að þeim sé beitt auk ákvæða 11. og 12. kafla laga nr. 19 1940.

Um 51. gr. (nú 46. gr.). Börn á ungum aldri eru ekki þess umkomin að leita réttur síns vegna misferlis, sem þau verða fyrir, og börn og ungmenni eru annars oft svo háð þeim, sem veita eiga þeim forsjá, að þau geta ekki horið sig upp undan meðferð þeirri, er þau sæta. Þykir því rétt að leggja kæruskyldu á þriðja mann.

Um 52. gr. (nú 47. gr.). Reynslan hefur sýnt, að þörf er á ákvæðum þessarar greinar.

Um 56. gr. (nú 51. gr.). Rétt þykir að taka það fram til glöggvunar, þótt segja megji, að það leiði af eðli málsins, að barnaverndarráð geti tekið mál upp, ef barnaverndarnefnd sú, er í hlut á, gerir því ekki skil.“

Frumvarp þetta er nú flutt í fjórða sinn. Fyrst var það flutt í ársbyrjun 1943 af þáverandi ríkissjórn. Var því vísað til allshn. Nd., sem tók það til mjög ýtarlegrar athugunar, aflaði um það umsagna fróðustu manna og flutti við það ýmsar breytingartillögur, sem allar voru samþykktar. Svo breytt gekk málið til Ed., en dagaði þar uppi.

Á haustþinginu 1943 tók heilbrigðis- og félagsmálanefnd Nd. málið til athugunar og umræðna og ræddi það m. a. við dómendur ungmennadóms, barna-

verndarráð og barnaverndarnefnd Reykjavíkur, sem síðan sendu nefndinni ýmsar breytingartillögur við frumvarpið, er allar voru teknar til greina.

Að þessu sinni dagaði frumvarpið uppi í deildinni, en á reglulegu Alþingi 1944 flutti heilbrigðis- og félagsmálanefnd Nd. það að nýju, eins og deildin hafði áður gengið frá því, að öðru leyti en því, að úr frv. voru felld ákvæðin um ungmennadóm, enda var hann raunverulega lagður niður og hefur ekki starfað síðan haustið 1943. Gekk frumvarpið nú í gegnum deildina með smávægilegum breytingum, en í Ed. var frumvarpinu vísað frá með rökstuddri dagskrá, þar sem tekið var fram, að deildin vænti þess, að ríkisstjórnin undirbúi fyrir næsta þing frumvarp til laga um vernd barna og ungmenna og hafi í því efni m. a. samráð við fræðslumálastjóra og millipinganefnd í skólamálaum.

Þá var frumvarpið enn flutt á reglulegu Alþingi 1945 af heilbrigðis- og félagsmálanefnd Nd., en náði ekki fram að ganga.

Í október s. l. var frumvarpið sent barnaverndarnefnd Reykjavíkur til athugunar, og gerði nefndin við það nokkrar breytingartillögur, sem flestar hafa verið teknar til greina og felldar inn í frumvarpið.

Á 28., 29., 33. og 35. gr. hafa verið gerðar nokkrar lagfæringar, sem miða að auknu eftirliti barnaverndarnefndar með börnum og ungmönnum og aukinni tilkynningarskyldu þeirra hverri gagnvart annarri.

30. gr. hefur verið breytt þannig, að námskostnaður barna, sem ráðstafað hefur hefur verið brott af heimili, greiddist hlutfallslega af ríkissjóði og sveitarsjóðum samkv. fræðslulögum, enda séu foreldrar ekki aflögufærir, í stað þess að áður var lagt til, að hlutaðeigandi hreppsnefnd eða framfærslunefnd greiddi allan kostnaðinn.

Í 36. gr. 2. mgr. er ríkið nú skyldað til að setja á stofn athugunarstöð eða stöðvar fyrir börn og ungmenni, sem eru andlega eða siðferðilega miður sín. Er gert ráð fyrir, að stöð þessi taki við börnum hvaðanæva af landinu. Kemur þetta í stað ákvæðis um, að Reykjavík sjái barnaverndarnefnd bæjarins fyrir slíkri stöð.

Á 37. gr. hefur verið gerð sú breyting, að ríkisstjórnin er nú beinlínis skylduð til að koma á stofn hæli því, sem í gr. segir, en áður var aðeins lagt til, að stjórnin hefði heimild til þess að koma slíku hæli á fót.

Þá hafa enn fremur verið felld niður úr frumvarpinu nokkur ákvæði varðandi heilbrigðiseftirlit og almennar leiðbeiningar og fræðslustarfsemi barnaverndarnefnda.

Það er orðið mjög aðkallandi að fá ýtarlegri löggjöf um þessi mál en nú er til, enda ýmsir gallar á gildandi lögum, sem ekki er lengur hægt að búa við, svo sem það, að barnaverndarráð var um skeið raunverulega óstarfhæft vegna þess, að í því voru engir varamenn. Í þessu frumvarpi felást margvíslegar umbætur á eldri lögum, er þessi mál snerta og reynslan hefur sýnt, að nauðsynlegar eru, til þess að barnaverndarráð og barnaverndarnefndir geti leyst hin þýðingarmiklu störf sín sem bezt af hendi.